

Отримано: 01 травня 2022 р.

Прорецензовано: 02 червня 2022 р.

Прийнято до друку: 06 червня 2022 р.

e-mail: yriu.dziurakh@ukr.net

DOI: 10.25264/2311-5149-2022-25(53)-87-94

Дзюрах Ю. М. Сутність та класифікація інвестицій як фінансово-економічної категорії. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, червень 2022. № 25(53). С. 87–94.

УДК: 330.142.211:330.322

JEL-класифікація: G 24

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0001-7131-7468>**Дзюрах Юрій Михайлович,**

доктор філософії з публічного управління та адміністрування, доцент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Національного університету «Львівська політехніка»

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Інвестиції є складною та комплексною категорією, що вимагає правильного трактування та чіткого класифікування з врахуванням особливостей та вимог часу. Важливість застосування наукового підходу до виокремлення класифікаційних ознак досліджуваного поняття дозволяє підвищити обґрунтованість вибору та забезпечення високої ефективності напрямів інвестування, що прямо впливає на розвиток не тільки економіки країни, а й інших сфер життєдіяльності громадян. У статті автором вивчено точки зору провідних економістів та особливості законодавчого трактування досліджуваного поняття. Розглянувши основні підходи до визначення інвестицій, зроблено висновок, що це поняття є доволі багатограним, специфічним для різних країн на основі рівня розвитку, соціокультурних особливостей й проявляється як фінансово-економічна категорія. Виявлено, що суперечності зумовлені трактуванням поняття «інвестиції» з різних позицій, відповідно до кожної окремої сфери їх дослідження. Тому цю категорію запропоновано розглядати в різних аспектах (фінансовому, економічному, макроекономічному, технічному, виробничому тощо), що дасть можливість зробити акцент на важливості тих чи інших аспектів у певних сферах при формуванні поняття «інвестиції», не зужуючи його сутності. На основі розглянутих визначень сутнісних характеристик інвестицій запропоновано авторське бачення трактування поняття «інвестиції». Багатоаспектність трактування поняття «інвестиції» породжує різноманітні підходи до класифікації видів цієї фінансово-економічної категорії, що й спонукало автора систематизувати наукові підходи та сформувану узагальнену класифікацію видів інвестицій за основними класифікаційними ознаками. Запропоновано новий вид інвестицій – ленд-лізингові інвестиції, які є актуальними для посилення обороноздатності країни та відновлення військової сили, допомоги та захисту населення, можуть застосовуватися в результаті настання форс-мажорних обставин, зокрема війни. Використання систематизованої класифікації дозволить більш детально підійти до вивчення сутності інвестиційних процесів, які відбуваються на усіх рівнях економічної активності суб'єктів господарювання. Практичний аспект узагальненої та запропонованої класифікації видів інвестицій полягає у тому, що її можна використовувати при статистичному дослідженні та аналізі інвестиційного ринку.

Ключові слова: інвестиції, капіталовкладення, класифікаційна ознака, фінансово-економічна категорія, інвестування.

Yurii Dziurakh,

PhD (Public Administration), Associate Professor of the Department of Administrative and Financial Management
Lviv Polytechnic National University

ESSENCE AND CLASSIFICATION OF INVESTMENTS AS A FINANCIAL AND ECONOMIC CATEGORY

Investments are a complex category that requires proper interpretation and clear classification, taking into account the characteristics and requirements of the time. The importance of applying a scientific approach to the identification of classification features of the studied concept allows to increase the validity of the choice and ensure high efficiency of investment, which directly affects the development of not only the economy but also other spheres of life. In the article the author studies the views of leading economists and features of the legislative interpretation of the studied concept. Considering the main approaches to the definition of investment, we conclude that this concept is quite multifaceted, specific to different countries based on the level of development, socio-cultural characteristics and manifests itself as a financial and economic category. It was found that the contradictions are due to the interpretation of the concept of «investment» from different positions, according to each area of their study. Therefore, it is proposed to consider this category in different aspects (financial, economic, macroeconomic, technical, industrial, etc.), which will emphasize the importance of certain aspects in certain areas in the formation of the concept of «investment», without narrowing its essence. Based on the considered definitions of the essential characteristics of investment, the author's vision of the interpretation of the «investment» concept is proposed. The multifaceted interpretation of the concept of "investment" gives rise to various approaches to the classification

of of this financial and economic category types, which prompted the author to systematize scientific approaches and form a generalized classification of investment types by basic classification criteria. A new type of investment has been proposed – land leasing investments, which are relevant for strengthening the country's defense capabilities and restoring military strength, assistance and protection of the population, can be used as a result of force majeure, including war. The use of a systematic classification will allow a more detailed approach to the study of the nature of investment processes that occur at all levels of economic entities' economic activity. The practical aspect of the generalized and proposed classification of investment types can be further used in statistical research and analysis of the investment market.

Key words: investments, capital investments, classification feature, financial and economic category, investing.

Постановка проблеми. Інвестиції є одним з ключових чинників забезпечення соціально-економічного розвитку як економіки загалом, так і окремих суб'єктів підприємницької діяльності зокрема. Інвестиції підвищують ефективність суспільного відтворення, забезпечують стійке функціонування підприємств, сприяють розвитку матеріального виробництва та невиробничої сфери, поживляють процеси по удосконаленню якості продукції та послуг, зміцнюють зв'язки між компаніями та галузями економіки у міжнародному масштабі тощо. Все це підтверджує актуальність та важливість подальшого вивчення інвестицій як фінансово-економічної категорії як з теоретичної, так і практичної точок зору. Інвестиції є складною та комплексною категорією, що вимагає правильного трактування та чіткого класифікування з врахуванням особливостей та вимог часу. Важливість застосування наукового підходу до виокремлення класифікаційних ознак досліджуваного поняття дозволяє підвищити обґрунтованість вибору та забезпечення високої ефективності напрямів інвестування, що прямо впливає на розвиток не тільки економіки країни, а й інших сфер життєдіяльності її громадян, зокрема освіти, науки, медицини, оборони тощо. Класифікація видів інвестицій потрібна для виокремлення окремих груп інвестиційних продуктів, послуг чи процесів з подальшим аналізуванням їх у якості окремих об'єктів управління та з врахуванням їх особливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інвестиції є популярним об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Це підтверджується значною кількістю результатів, які видаються базою даних Національної бібліотеки України імені І. В. Вернадського при введенні пошукового запиту «інвестиції» – аж 8991. Методологічні основи щодо формування поняття «інвестиції» закладені у дослідженнях таких зарубіжних вчених: С. Джевонс, Дж. Кейнс, Т. Мальтус, К. Менгер, Дж. Мід, Дж. С. Міль, Д. Рикардо, Ж.-Б. Сей, Н. Сеніор, А. Сміт, Р. Солоу, С. Харріс, В. Шарп та ін. Проте складність та багатоаспектність трактування категорії «інвестиції» в економічній теорії не дозволяє науковцям та дослідникам повно і точно охарактеризувати це поняття.

Багато з науковців приділяють увагу висвітленню класифікацій видів інвестицій, зокрема з врахуванням напрямку їхнього спрямування – класифікації інвестицій в сільськогосподарські підприємства [1], переробних підприємств АПК [2], в соціальний розвиток села [3], в організації рекреаційної сфери [4], у нафтогазову сферу [5] тощо. Інша група науковців досліджує класифікації окремих видів інвестицій: С. Сломчинська [6] розробила практичні рекомендації щодо удосконалення класифікації інвестиційної нерухомості, Н. Домбровська та О. Бандер [7] розглянули класифікацію капітальних інвестицій, О. Шарапа [8] уточнив класифікацію фінансових інвестицій. Проте, варто зазначити, що розглянуті науковцями наукові підходи до класифікації інвестицій не є повними та не включають в себе усіх основних ознак нових інвестиційних продуктів чи послуг, що й потребує подальшого дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Понятійно-категорійний апарат з теорії інвестування зазнає постійних змін, що зумовлено не тільки стрімкими темпами розвитку інвестиційного ринку, а й впровадженням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, які ведуть процес інвестування, зміною потреб та уподобань інвесторів, поглибленням процесів розподілу та перерозподілу інвестиційних ресурсів не тільки в межах країни, а й у рамках глобального масштабу тощо. Відсутність єдиного та узгодженого варіанту трактування сутності поняття «інвестиції» та наявність різноманітних підходів до класифікації видів інвестицій сприяє негативним наслідкам у практичних діях усіх суб'єктів інвестиційного ринку, що потребує подальшого дослідження та уточнення. Формування якісної класифікації з врахуванням сучасних підходів неможливе без з'ясування та уточнення економічної природи поняття «інвестиції», а критичний аналіз нормативно-правових документів, які регулюють інвестиційну діяльність та наукових джерел з досліджуваної тематики дозволить систематизувати наявні напрацьовані та сформувані комплексну систему видів інвестицій як фінансово-економічної категорії.

Мета статті: проаналізувати категорії «інвестиції» та удосконалити класифікації видів інвестицій за різними ознаками та підходами.

Виклад основного матеріалу. У трансформаційних умовах розвитку країни інвестиції є найважливішим засобом забезпечення умов для розвитку ринкової економіки, структурних змін в економіці та покращення показників якості економічної діяльності країни [9]. Походження терміна «інвестиції» пов'язують

із німецьким «investition» чи латинськими «investure», «investio», що перекладається як «одягати, наділяти, обдаровувати, вкладати».

Дж. Кейнс стверджував: «Інвестиції – це, з однієї сторони, приріст вартості капітальних благ, а з іншої – вартість виробничого споживання заново створених матеріальних благ і послуг, а інвестування – це потоковий приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності певного періоду, тобто використання тієї частини прибутку, яка не була використана для споживання» [10].

Визначення сутності інвестицій в економіці є специфічним для різних країн на основі рівня розвитку, соціокультурних особливостей тощо. У західних країнах під інвестиціями часто розуміють купівлю цінних паперів (акцій, облігацій), тоді як в Україні їх прирівнюють до терміна «капітальні вкладення». Згідно Закону України «Про інвестиційну діяльність» [11] «інвестиціями» є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект.

Поняття «інвестування» походить від терміна «інвестиції» – ці терміни суттєво відрізняються у науковій літературі. Використовуючи визначення інвестицій вище, ми пропонуємо охарактеризувати інвестування з погляду процесного підходу: інвестування – це сукупність дій та заходів, спрямованих на вкладення капіталу в будь-якій формі та вигляді, власника або уповноваженої особи протягом визначеного періоду часу з метою досягнення поставлених соціально-економічних та/або публічних цілей [12].

О. Кириченко та О. Харченко [13], досліджуючи сутність інвестицій, дотримуються двох позицій щодо її трактування: фінансової та економічної. З фінансового погляду, інвестиції – це система економічних та інших відносин з приводу кругообігу капіталу, який авансований у вигляді грошових, майнових, інноваційних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання вигод від забезпечення процесу розширеного відтворення. З економічного погляду, інвестиції – це видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу.

Науковець М. Чернуха [14] зазначає, що інвестиції як ключовий елемент інвестиційної діяльності є економічною категорією. Ю. Бондаренко [15] під інвестиціями розуміє усі види наявних ресурсів території, зокрема інтелектуальний ресурс, залучення або розміщування яких у будь-який вид господарської чи іншої діяльності має на меті примноження з одночасним досягненням економічного, соціального, екологічного ефекту, враховуючи при цьому фактори ризику та окупності і чинник довіри в тривалому періоді до економічної системи загалом, включаючи всі її інституції.

Отже, розглянувши основні підходи до визначення інвестицій, можна зробити висновок, що це поняття є доволі багатограним й проявляється як фінансово-економічна категорія. Науковці, які досліджують її, не мають єдиної відповіді на питання, що ж таке «інвестиції», що є цінностями та формами інвестицій, що є об'єктом вкладення і який результат від своєї діяльності має отримати інвестор. Такі суперечності зумовлені трактуванням поняття «інвестиції» з різних позицій, відповідно до кожної окремої сфери її дослідження. Тому цю категорію слід розглядати в різних аспектах (фінансовому, економічному, макроекономічному, технічному, виробничому тощо), що дасть можливість зробити акцент на важливості тих чи інших аспектів у певних сферах при формуванні поняття «інвестиції», не звужуючи його сутності.

На основі розглянутих визначень сутнісних характеристик інвестицій вважаємо за потрібне запропонувати авторське бачення. Отже, інвестиції – це використання усіх форм фінансових, майнових та немайнових (зокрема людських, інтелектуальних) ресурсів, що необхідні для здійснення господарської діяльності, реалізуються у підприємницьких проєктах і програмах та забезпечують розширене відтворення процесу суспільного виробництва.

М. Круппка [16] в монографії «Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України» наводить приклад того, що залежно від об'єкта вкладення інвестиції мають різний характер. Науковець зазначає, що «зокрема те, що є інвестиціями для окремої людини, не буде ними для економіки загалом». Проте, відповідно до макроекономічного підходу інвестиції складаються із трьох частин: виробничі інвестиції, або інвестиції в основний капітал, інвестиції в житлове будівництво та інвестиції в запаси, і неодмінно створюють новий капітал.

Багатоаспектність трактування поняття «інвестиції» породжує різноманітні підходи до класифікації видів цієї фінансово-економічної категорії. Систематизуємо та розглянемо найбільш поширені підходи до класифікації видів інвестицій (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація видів інвестицій

№ з/п	Класифікаційні ознаки	Види інвестицій
1.	За видами інвестицій	виробничі, фінансові, інтелектуальні, в людський капітал
2.	За періодом інвестування	короткострокові, середньострокові, довгострокові
3.	За характером участі інвестора в процесі інвестування	прямі, непрямі (портфельні)
4.	За формою власності	приватні, державні, іноземні, спільні
5.	За регіональною ознакою	внутрішні (інвестиції у середині країни), зовнішні (інвестиції за кордоном)
6.	За рівнем інвестиційного ризику	безризикові, низькоризикові, середньоризикові, високо-ризикові, спекулятивні
7.	Залежно від вибору інвестиційної стратегії	пасивні, активні
8.	За періодичністю вкладень	ординарні, неординарні
9.	За місцем походження інвестицій	національні, іноземні
10.	За відтворювальною спроможністю	валові, чисті та реновації
11.	Залежно від статусу інвестора	індивідуальні, інституціональні
12.	За цілями інвестування	вимушені, інвестиції з метою збереження позицій на ринку, інвестиції з метою оновлення основних виробничих засобів, інвестиції з метою економії витрат, інвестиції з метою збільшення доходів, «ризикові»
13.	За ступенем сумісності	незалежні, взаємозалежні, взаємовиключні
14.	За рівнем доходності	високодохідні, середньодохідні, низькодохідні, бездохідні
15.	За характером скерованості дії	початкові або нетто-інвестиції, екстенсивні, реінвестиції, бруто-інвестиції, дезінвестиції, <i>ленд-лізингові інвестиції*</i>

Джерело: систематизовано на основі [17–22]; * – запропоновано автором

1. За видами інвестування розрізняють виробничі інвестиції, фінансові інвестиції, інтелектуальні інвестиції, інвестиції в людський капітал.

Виробничі інвестиції – це вкладення у виробничі фонди (основні та оборотні), а саме в матеріальні активи: будинки, споруди, обладнання та інші товарно-матеріальні цінності, а також нематеріальні активи (патенти, ліцензії).

Фінансові інвестиції – це інвестиції, вкладені в цінні папери, а саме: акції, облігації, сертифікати, векселі, державні облігації тощо, валютні та інші фінансові активи, розміщення капіталу в банківських установах.

Інтелектуальні інвестиції – інвестиції, вкладені у наукові дослідження; підготовку, перепідготовку та навчання персоналу; освіту; медицину; охорону здоров'я; на придбання свідоцтв авторського права, патентів на винаходи, корисні моделі, ліцензії, ноу-хау тощо.

Інвестування в людський капітал – це вкладення коштів в освіту, навчання та соціальну сферу (є довгостроковими).

2. Наступною класифікаційною ознакою є *період інвестування*. За цією ознакою виділяють короткострокові (період інвестування яких до 1 року), середньострокові (період інвестування яких від 1 до 5 років) та довгострокові інвестиції (період інвестування – понад 5 років).

3. За характером участі інвесторів в інвестиційному процесі інвестиції поділяють на:

– прямі інвестиції – передбачають безпосередню участь інвестора у виборі об'єктів інвестування і вкладення капіталу. Здійснюються інвестуванням безпосередньо в статутний капітал інших компаній;

– непрямі (портфельні) інвестиції – передбачають вкладення капіталу інвестора, який опосередковується іншими суб'єктами ринку (фізичні та юридичні особи або їх об'єднання). Не всі інвестори мають достатню кваліфікацію для ефективного вибору та управління інвестиційними властивостями. У цьому випадку вони купують цінні папери, випущені інвестиційними та іншими фінансовими посередниками, дозволяючи їм на власний розсуд вибирати найефективніші активи, керувати ними та розподіляти отриманий дохід серед своїх клієнтів.

4. За формами власності розрізняють приватні, державні, іноземні та спільні інвестиції.

Для приватних інвестицій характерні інвестиції фізичних та юридичних осіб (недержавні форми власності).

Державні інвестиції – це капітальні вкладення державних компаній, а також кошти державного бюджету на різних рівнях та державні позабюджетні фонди.

Іноземні інвестиції – це інвестиції іноземних громадян, юридичних осіб та держав.

Спільні інвестиції – це вкладення, що здійснюються суб'єктами конкретної країни та іноземних держав.

5. За *регіональною ознакою* можна виділити інвестиції усередині країни (внутрішні) і за кордоном (зовнішні).

Внутрішні інвестиції – це інвестиції в об'єкти інвестування, які розташовані у територіальних кордонах країни.

Зовнішні (іноземні) інвестиції – це інвестиції в інвестиційні об'єкти поза межами країни (ці інвестиції передбачають також придбання різних фінансових інструментів з інших країн).

6. За *рівнем інвестиційного ризику* інвестиції поділяють на безризикові, низькоризикові, середньоризикові, високоризикові та спекулятивні.

Безризикові інвестиції – це інвестиції у такі об'єкти інвестування, які не мають реального ризику втрати капіталу (очікуваний дохід) і практично гарантують передбачуваний обсяг інвестиційного доходу.

Інвестиції з низьким рівнем ризику – це інвестиції, вкладені у низьколіквідні об'єкти, ризик яких значно нижчий від середньоринкового.

Інвестиції середнього рівня ризику – рівень ризику за об'єктами інвестування приблизно відповідає середньоринковому.

Високоризикові інвестиції – рівень ризику перевищує середньоринковий.

Спекулятивні інвестиції – вкладення коштів у найризикованіші інвестиційні проекти чи інструменти, які, як очікується, принесуть найбільший дохід від капіталу.

7. Залежно від *вибору інвестиційної стратегії* виділяють активні (самостійне управління капіталовкладенням) та пасивні (довірення свого капіталу в управління третій особі або компанії) інвестиції.

8. За *періодичністю вкладень* інвестиції поділяють на ординарні, якщо інвестиції вкладено одноразово чи протягом кількох послідовних базових періодів, а потім відбувається приплив коштів, та неординарні, коли інвестиційні вкладення чергуються із припливами коштів у будь-якій послідовності [23].

9. За *місцем походження інвестицій* інвестиції поділяються на національні (вкладення капіталу резидентами в об'єкти інвестування конкретної країни) та іноземні (вкладення капіталу нерезидентами в об'єкти інвестування конкретної країни).

10. За *відтворювальною спроможністю* виокремлюють валові інвестиції, чисті інвестиції та реновації. Валові інвестиції належать до загальної суми коштів, витрачених на відтворення: нове будівництво, оновлення та розширення, технічна модернізація та обслуговування існуючих систем. Реновації – вкладення капіталу у просте відтворення виробничих засобів. Чистими інвестиціями вважають вкладення у новостворювані об'єкти та оновлення виробничого апарату. Тобто до чистих інвестицій зараховують обсяг капіталу, що інвестується у розширене відтворення основних засобів і нематеріальних активів. Чисті інвестиції входять до складу валових і менші за них на величину амортизаційних відрахувань, що скеровуються на просте відтворення.

11. Залежно від *статусу інвестора* інвестиції поділяють на індивідуальні (вкладення капіталу фізичною особою) та інституціональні (вкладення капіталу юридичною особою).

12. Особливе місце займає класифікація інвестицій з *погляду їх спрямування*, тобто за *цільми інвестування та нормою прибутку*. Згідно з цією класифікацією можна виділити такі групи інвестицій:

- 1) вимушені інвестиції;
- 2) інвестиції з метою збереження позицій на ринку;
- 3) інвестиції з метою оновлення основних виробничих засобів;
- 4) інвестиції з метою економії витрат;
- 5) інвестиції з метою збільшення доходів;
- 6) «ризикові» інвестиції.

До першої групи належать інвестиції, направлені на підвищення надійності виробництва та безпеки, які мають на меті відповідати вимогам охорони навколишнього природного середовища та привести виробництво у відповідність із існуючими нормативними та законодавчими актами. Метою інвестиційних проектів другої групи є підтримка завойованих ринків та репутації компанії. До третьої групи належать інвестиції, необхідні для модернізації та розширення виробництва, підвищення технічного рівня тощо. Інвестиційні проекти четвертої групи спрямовані на зниження всіх видів витрат, зниження цін на товари та збільшення прибутку. П'ята група зосереджується на розширенні діяльності, збільшенні виробничих потужностей та збільшенні доходів. До шостої групи належать інвестиції, що спричиняють значний ризик. До цієї групи належать впровадження нових технологій та виготовлення принципово нових видів продукції.

13. За *ступенем сумісності* здійснення інвестиції поділяють на:

– незалежні інвестиції – інвестиції в об’єкти інвестування (інвестиційні проєкти, фінансові інструменти), які можуть бути реалізовані як самостійні (незалежні від інших інвестиційних об’єктів і не є взаємовиключними);

– взаємозалежні інвестиції – капітальні вкладення в об’єкти інвестування, порядок здійснення та подальшої експлуатації яких залежить від інших об’єктів інвестування і можуть здійснюватися лише в поєднанні з ними;

– взаємовиключні інвестиції – мають аналогічний характер за метою їх впровадження, характером технологій, номенклатурою продукції та іншими основними параметрами та потребують альтернативних рішень.

14. За рівнем дохідності виділяють:

– високодохідні інвестиції – вкладення коштів в такі інвестиційні проєкти або фінансові інструменти, за якими очікувана чиста прибутковість перевищує середню прибутковість на інвестиційному ринку;

– середньодохідні інвестиції – очікуваний рівень чистої інвестиційної прибутковості та фінансових інструментів цієї групи приблизно відповідає середній дохідності на інвестиційному ринку;

– низькодохідні (малодохідні) інвестиції – очікуваний рівень прибутковості інвестицій, як правило, значно нижчий за середню норму прибутковості;

– бездохідні інвестиції – група об’єктів інвестування, вибір і реалізацію яких інвестор не пов’язує з отриманням інвестиційного доходу.

15. Зважаючи на характер скерованості дії інвестиції поділяють на:

– початкові або нетто-інвестиції – початкові інвестиції, здійснені при започаткуванні проєкту або купівлі бізнесу;

– інвестиції на розширення або екстенсивні інвестиції – метою є розширення виробничих потужностей, підвищення активності на тому самому технічному рівні (інвестиції у впровадження додаткових схопищ, виробничих площ, основного технологічного обладнання тощо);

– реінвестиції – повторні інвестиції завдяки використанню прибутку, отриманого від первинного вкладення капіталу. Сюди входять інвестиції в заміну зношеного обладнання, впорядкування, зміна асортименту продукції, диверсифікація, навчання, дослідження та розробки, охорона навколишнього середовища, забезпечення виживання компанії в майбутньому тощо;

– бруто-інвестиції, що складаються з нетто-інвестицій та реінвестицій і таким чином являють собою сукупність інвестицій, що здійснюються при заснуванні (придбанні) підприємства та пов’язаних з ним коштів, що вивільняються;

– дезінвестиції – процес вилучення раніше вкладеного капіталу з інвестиційного обороту без подальшого використання його в інвестиційних цілях.

Враховуючи умови, в яких опинилася Україна через російське вторгнення військ, набуває актуальності новий вид інвестування у обороноздатність країни та відновлення і посилення військової сили. В умовах обмеженості фінансування та короткотерміновості прийняття рішень воєнні дії потребують негайного фінансування на умовах відтермінування оплати чи на безоплатній основі. Таким прикладом є підписаний 9 травня 2022 р. у США Закон про ленд-ліз, який передбачає дозвіл на постачання Україні боєприпасів, військової техніки, продовольства, стратегічної сировини та інших матеріальних засобів. Як правило, така допомога вважається безкоштовною. Такий вид інвестування уподібнений до умов лізингової операції. Відтак, систематизовану класифікацію видів інвестицій пропонуємо доповнити по аналогії з назвою та умовами вище згаданого закону ще одним видом інвестицій за характером скерованості дії учасників – ленд-лізингові інвестиції. Загалом, ленд-лізингове інвестування можна застосовувати як у випадку війни, так і в результаті настання форс-мажорних обставин, які спричинили серйозні ушкодження та завдали значних збитків країні з метою допомоги, захисту населення, зупинення поширення негативних наслідків на інші країни тощо. Можемо зазначити такі загальні умови запропонованого виду інвестування:

– поставлені матеріальні засоби, знищені, втрачені й використані під час війни чи іншої форс-мажорної обставини, не підлягають оплаті;

– поставлені матеріальні засоби, що залишилися після закінчення війни чи подолання наслідків форс-мажорних обставин і придатні для цивільних цілей, мають бути повернені власнику або оплачені (повністю чи частково) на основі наданих іншою стороною довгострокових кредитів (в основному безвідсоткових позик).

Висновки. Беручи до уваги той факт, що поняття «інвестиції» різними науковцями трактується неоднозначно, у статті автором вивчено точки зору провідних економістів та особливості законодавчого трактування досліджуваного поняття. Запропоновано авторське бачення трактування інвестицій як фінансово-економічної категорії та визначено її сутнісні характеристики. Дослідження дозволило система-

тизувати наукові підходи та сформувані узагальнену класифікацію видів інвестицій за класифікаційними ознаками. Автором запропоновано новий вид інвестицій – ленд-лізингові інвестиції, які є актуальними для посилення обороноздатності країни та відновлення військової сили, допомоги та захисту населення. Використання запропонованої класифікації дозволить більш детально підійти до вивчення сутності інвестиційних процесів, які відбуваються на усіх рівнях економічної активності суб'єктів господарювання. Отже, можна чітко підтвердити різноманітність та різноаспектність у трактуванні та класифікуванні інвестицій як фінансово-економічної категорії.

Практичний аспект узагальненої та запропонованої класифікації видів інвестицій полягає у тому, що її можна використовувати при статистичному дослідженні та аналізі інвестиційного ринку. Також класифікація видів інвестицій надасть можливість отримати в результаті вивчення суб'єктів інвестування повне уявлення про організаційно-правове поле їхньої діяльності, основні напрями та характер діяльності, роль у розвитку інвестиційного ринку, становище суб'єкта на міжнародному інвестиційному ринку тощо.

Охарактеризовані класифікаційні ознаки та види інвестицій не є постійними та змінюються в часі під впливом багатьох чинників, зокрема, залежно від появи нових видів продуктів чи послуг (зокрема інвестиційних), характеру законодавчих, фінансових чи інших змін, рівня розвитку міжнародних економічних відносин, етапу життєвого циклу продукту, підприємства чи галузі тощо. Все це потребує подальших досліджень та доповнення класифікаційних ознак з врахуванням новітніх тенденцій, які відбуваються на глобальному ринку в умовах посиленої діджиталізації, інтелектуалізації, розвитку Індустрії 4.0, переходу на старт-технології тощо.

Література:

1. Кузьменко Н. В. Особливості класифікації інвестицій в сільськогосподарські підприємства. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2016. Вип. 3–4. С. 143–153.
2. Kuzmenko N.V. (2016). Osoblyvosti klasyfikatsii investytsii v silskohospodarski pidpryiemstva [Features of classification of investments in agricultural enterprises]. *Bulletin of the Chernivtsi Trade and Economic Institute. Economic sciences*, 3-4, 143-153.
3. Смирнова Н. В., Козуб Н. М. Проблеми класифікації інвестицій переробних підприємств АПК. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 31. С. 106–110.
4. Smyrnova N.V., Kozub N.M. (2018). Problemy klasyfikatsii investytsii pererobnykh pidpryiemstv APK [Problems of classification of investments of processing enterprises of agro-industrial complex]. *Black Sea Economic Studies*, 31, 106-110.
5. Сашченко І. Правові засади класифікації інвестицій в соціальний розвиток села. *Юридична Україна*. 2014. № 12. С. 60–64.
6. Sashchenko I. (2014). Pravovi zasady klasyfikatsii investytsii v sotsialnyi rozvytok sela [Legal principles of classification of investments in social development of the village]. *Legal Ukraine*, 12, 60-64.
7. Петрович Й. М., Бондаренко Ю. Г., Кулиняк І. Я., Просович О. П. *Формування механізму державного управління інвестиційними процесами в організаціях рекреаційної сфери* : монографія. Львів : Видавництво «Растр-7», 2021. 282 с.
8. Petrovych Y., Bondarenko Yu., Kulyniak I., Prosovykh O. (2021). Formuvannya mekhanizmu derzhavnoho upravlinnia investytsiinykh protsesamy v orhanizatsiakh rekreatsiinoi sfery: monohrafiia [Formation of the mechanism of state management of investment processes in the organizations of recreational sphere: monograph]. Lviv: Rastr-7 Publishing House, 2021.
9. Гораль Л. Т., Король С. В. Класифікаційна база дослідження інвестицій у нафтогазовій сфері. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 4. С. 254–259.
10. Horal L.T., Korol S.V. (2015). Klasyfikatsiina baza doslidzhennia investytsii u naftohazovii sferi [Classification base for oil and gas investment research]. *Problems and prospects of economics and management*, 4, 254-259.
11. Сломчинська С. О. Класифікація інвестиційної нерухомості для потреб оцінки, обліку та управління. *Ефективна економіка*. 2018. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/159.pdf.
12. Slomchynska S.O. (2018). Klasyfikatsiia investytsiinoi nerukhomosti dlia potreb otsinky, obliku ta upravlinnia [Classification of investment property for valuation, accounting and management]. *Efficient economy*, 9. Available at http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/159.pdf.
13. Домбровська Н. Р., Бандер О. І. Порівняльний аналіз класифікацій капітальних інвестицій. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2019. Т. 24. Вип. 1. С. 119–125.
14. Dombrovska N.R., Bander O.I. (2019). Porivnialnyi analiz klasyfikatsii kapitalnykh investytsii [Comparative analysis of classifications of capital investments]. *Bulletin of Odessa National University. Series: Economics*, 24(1), 119-125.
15. Шарапа О. М. Класифікація та оцінка фінансових інвестицій у бухгалтерському обліку за міжнародними та національними стандартами. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 4. С. 26–30.
16. Sharapa O.M. (2017). Klasyfikatsiia ta otsinka finansovykh investytsii u bukhgalterskomu obliku za mizhnarodnymy ta natsionalnymy standartamy [Classification and evaluation of financial investments in accounting according to international and national standards]. *Formation of market relations in Ukraine*, 4, 26-30.

9. Дзюрах Ю. М. Результативність державного регулювання інвестицій у сільському господарстві. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2019. № 1 (65). С. 42–46.
- Dziurakh Yu. (2019). Rezultatyvnist derzhavnoho rehuliuвання investytsii u silskomu hospodarstvi [Effectiveness of state regulation of investments in agriculture]. *State and regions. Series: Public Administration*, 1(65), 42-46.
10. Кейнс Дж. М. *Общая теория занятости, процента и денег*. Москва : Эксмо. Т. 2. 2007.
- Keins Dzh.M. (2007). Obshchaia teoriya zaniatosti, protsenta y deneh [General theory of employment, interest and money], in 2 vols. Moscow: Ekhmo, vol. 2.
11. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 березня 1991 р. № 1560-XII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
- Pro investytsiinu diialnist: Zakon Ukrainy [On investment activity: Law of Ukraine] March 18, 1991. No 1560-XII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
12. Дзюрах Ю. М. Особливості державного регулювання інвестицій у сільському господарстві України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. № 1 (77). С. 39–43.
- Dziurakh Yu. (2019). Osoblyvosti derzhavnoho rehuliuвання investytsii u silskomu hospodarstvi Ukrainy [Features of state regulation of investments in agriculture of Ukraine]. *Current issues of public administration*, 1(77), 39-43.
13. Кириченко О. А., Харченко О. І. Антикризова інвестиційна політика України. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 1 (103). С. 64–74.
- Kyrychenko O.A., Kharchenko O.I. (2010). Antykryzova investytsiina polityka Ukrainy [Anti-crisis investment policy of Ukraine]. *Actual problems of economics*, 1(103), 64-74.
14. Чернуха М. Адміністративно-правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. 2011. № 1. С. 76–83.
- Chernukha M. (2011). Administratyvno-pravove rehuliuвання investytsiinoi diialnosti v Ukraini [Administrative and legal regulation of investment activities in Ukraine]. *Bulletin of the Supreme Administrative Court of Ukraine*, 1, 76-83.
15. Бондаренко Ю. Г. Підвищення ефективності державного управління в інвестиційній діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 10. С. 89–94.
- Bondarenko Yu. (2015). Pidvyshchennia efektyvnosti derzhavnoho upravlinnia v investytsiinoi diialnosti [Improving the efficiency of public administration in investment activities]. *Actual problems of economics*, 10, 89-94.
16. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001.
- Krupka M.I. (2001). Finansovo-kredytnyi mekhanizm innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Financial and credit mechanism of innovative development of Ukraine's economy]. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv Publishing Center, 2001.
17. Бондар О. А., Якимчук І. М., Горчаківська Г. В. Інвестиції, як складові моделювання економічних систем: сутність та класифікація. *Містобудування та територіальне планування*. 2011. № 40 (1). С. 129–140.
- Bondar O.A., Yakymchuk I.M., Horchakivska H.V. (2011). Investytsii, yak skladovi modeliuvannia ekonomichnykh system: sutnist ta klasyfikatsiia [Investments as components of economic systems modeling: essence and classification]. *Urban planning and spatial planning*, 40(1), 129-140.
18. Караван Н. А. Класифікація інвестицій та обґрунтування вибору критеріїв їх ефективності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 1. С. 13–17.
- Karavan N.A. (2019). Klasyfikatsiia investytsii ta obgruntuvannia vyboru kryteriiv yikh efektyvnosti [Classification of investments and justification of the choice of criteria for their effectiveness]. *Investments: practice and experience*, 1, 13-17.
19. Кулиняк І. Я. Роль інвестування у забезпеченні розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні. *Матеріали Міжнародної наукової конференції «Наукові тренди постіндустріального суспільства»* (м. Рівне, 28 лютого 2020 р.). Рівне : МЦНД, 2020. Т. 1. С. 36–38.
- Kulyniak I. (2020). Rol investuvannia u zabezpechenni rozvytku silskoho (zelenoho) turyzmu v Ukraini [The role of investment in ensuring the development of rural (green) tourism in Ukraine]. Proceedings of the International Scientific Conference “Scientific Trends of Post-Industrial Society” (Rivne, February 28, 2020). Vol. 1, pp. 36-38.
20. Нікітенко Д. В. Еволюція поняття інвестиції як об’єкта інвестиційної безпеки держави. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2018. № 2. С. 150–159.
- Nikytenko D.V. (2018). Evoliutsiia poniattia investytsii yak obiekta investytsiinoi bezpeky derzhavy [The evolution of the concept of investment as an object of investment security of the state]. *Bulletin of the National University of Water Management and Environmental Sciences. Economic sciences*, 2, 150-159.
21. Обушний С. М., Мельник О. О. Сучасні тенденції залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2018. № 4 (52). С. 52–59.
- Obushnyi S.M., Melnyk O.O. (2018). Suchasni tendentsii zaluchennia inozemnykh investytsii v ekonomiku Ukrainy [Current trends in attracting foreign investment into the economy of Ukraine]. *Scientific notes of KROK University*, 4(52), 52-59.
22. Свиноус Н. І. Теоретичні основи трактування понять «інвестиція» та «інвестиційна діяльність». *Економіка та управління АПК*. 2019. № 1. С. 89–99.
- Svynous N.I. (2019). Teoretychni osnovy traktuvannia poniat «investytsiia» ta «investytsiina diialnist» [Theoretical bases of interpretation of the concepts “investment” and “investment activity”]. *Economics and management of agro-industrial complex*, 1, 89-99.
23. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
- Maiorova T.V. (2009). Investytsiina diialnist [Investment activity]. Kyiv: Center for Educational Literature, 2009.